

KODEKS ZA ŠTAMPU

Uvod

Ovaj Kodeks, izveden iz postojećih evropskih standarda novinarske prakse, ima za cilj da postavi osnove sistema samouređivanja koji će biti smatran moralno obavezujućim za novinare, urednike, vlasnike i izdavače novina i periodičnih izdanja. Novinari i urednici će takođe poštovati općeprihvaćene principe etike i štiti profesionalni integritet novinarstva. Pored ovog Kodeksa, zakoni i druga pravila čine okvir za rad štampanih medija u Bosni i Hercegovini.

Ovaj Kodeks sadrži osnovne principe Memoranduma o razumijevanju potpisanog od Nezavisne unije profesionalnih novinara BiH, Saveza novinara BiH, Nezavisno udruženje novinara Republike Srpske, Udruženje novinara Republike Srpske i Sindikata profesionalnih novinara Federacije BiH i kojeg je prihvatila i Udruga hrvatskih novinara u BiH.

Član 1 Opšte odredbe

Novinari i njihove publikacije imaju obavezu prema javnosti da održe visoke etičke standarde u bilo kojem trenutku i pod bilo kakvim okolnostima. Dužnost je novinara i izdavača da poštuju potrebe građana za korisnim, blagovremenim i relevantnim informacijama, kao i da brane načela slobode informisanja i pravo na pravedan komentar i kritičko novinarstvo.

Štampa Bosne i Hercegovine će se pridržavati opšteprihvaćenih društvenih standarda pristojnosti i poštivanja etničke, kulturne i religijske raznolikosti Bosne i Hercegovine.

Štampa će štiti prava pojedinaca dok će u isto vrijeme podržavati pravo na informaciju koja služi javnom interesu. Ovaj Kodeks treba posmatrati u svjetlu oba pomenuta značenja.

Član 2 Urednička odgovornost

Najvažnija odgovornost novinara i urednika je da osiguraju da cijeli njihov rad bude usmjeren ka poštivanju istine kao i prava javnosti da zna istinu. Novinari će u svakom trenutku obavljati svoj posao u duhu pravednosti, istinitosti i pristojnosti pri sakupljanju informacija, izvještavanju i predstavljanju mišljenja.

Plagijati, falsifikovanje, namjerno prikrivanje važnih činjenica, primanje mita ili usluga koje bi uticale na rad izvještača ili urednika, najteži su moralni prekršaji ove profesije.

Član 3 Huškanje

Štampa će u svakom trenutku biti svjesna opasnosti koja se javlja kada mediji, namjerno ili nehotice, podstiču diskriminaciju i netoleranciju. Imajući u vidu takvu opasnost, štampa će dati sve od sebe kako ne bi huškala ili podsticala mržnju ili nejednakost na osnovu etničke pripadnosti, nacionalnosti, rase, religije, spola, seksualne orijentacije ili bilo koje fizičke ili mentalne bolesti ili onesposobljenosti.

Štampa neće ni pod kakvim okolnostima podsticati krivična djela ili nasilje.

Član 4 Diskriminacija

Novine i periodična izdanja moraju izbjeći prejudicirane i uvredljive aluzije na nečiju etničku grupu, nacionalnost, rasu, religiju, spol, seksualnu opredijeljenost, fizičku ili mentalnu bolest ili onesposobljenost.

Aluzije na nečiju etničku grupu, nacionalnost, rasu, religiju, spol, seksualnu opredijeljenost, fizičku ili mentalnu bolest ili onesposobljenost će se napraviti samo onda kada su u direktnoj vezi sa slučajem o kojem se izvještava.

Član 5 Tačnost i fer izvještavanje

Novine i periodična izdanja će se dobro potruditi da ne štampaju netačne, krivonavodeće i iskrivljene materijale, u vidu slika, tekstova ili drugih materijala. Slike i dokumenti ne smiju biti falsifikovani ili korišteni na krivonavodeći način, niti izdanja smiju prikrivati ili zadržavati bilo kakve važne informacije čije bi obznanjivanje moglo materijano uticati na razumijevanje publike i tumačenje objavljenog izvještaja.

Novinari i njihove publikacije imaju profesionalnu obavezu da blagovremeno isprave bilo koju objavljenju informaciju za koju se utvrdi da je netačna. Izvinjenje i/ili ispravka će biti objavljeni sa dužnim isticanjem.

Novina ili periodično izdanje će uvijek izvještavati istinito i tačno o ishodu radnje poduzete u vezi s klevetom u koju su bili uključeni.

Novinar će izvještavati samo na osnovu činjenica čije je porijeklo novinaru poznato.

Kod izvještavanja i komentiranja kontroverze, novine i periodična izdanja će se potruditi da saslušaju i predstave sve strane u sporu. Ukoliko jedna strana u kontroverzi odbije da se stavi na raspolaganje novinaru, publikacija može opravdano navesti ovo odbijanje u svom izvještaju.

Član 6 Komentar, pretpostavka i činjenica

Novine i periodična izdanja, iako slobodni da izraze svoja gledišta, moraju napraviti jasnu razliku između komentara, pretpostavke i činjenice.

Član 7 Mogućnost odgovora

Pravo na odgovor će se proširiti na relevantne osobe ukoliko publikacija koja je u pitanju odluči da takav korak doprinosi tačnosti i nepristranosti. Ukoliko je ikako moguće, biće stavljena na raspolaganje mogućnost neposrednog odgovora u istom izdanju publikacije u kojem je i optužba.

Član 8

Krivo predstavljanje

Novinari će koristiti samo pravedna sredstva da dođu do vijesti, dokumenata ili fotografija. Krivo predstavljanje nečijeg identiteta ili namjera, ili korištenje mahinacija da se dođe do informacija za objavljivanje, neetički je osim u ekstremnim okolnostima i u zakonitoj formi, kada bi objavljivanje informacije dobijene na takav način jasno služilo javnom interesu.

Novinari i fotografi neće dolaziti do informacija ili slika putem zastrašivanja ili maltretiranja.

Član 9

Privatnost

Štampa će izbjegavati uplitanje u nečiji privatni život, osim ako takva uplitanja nisu potrebna u interesu javnosti.

Obrada priloga koji uključuju lične tragedije će biti urađena obzirno, a pogođenim licima će se pričati diskretno i sa saosjećanjem.

Član 10

Osobe optužene za krivična djela

Novine i periodična izdanja neće nikoga tretirati kao kriminalca prije no što je donesena sudska presuda koja to potvrđuje. Novine i periodična izdanja imaju obavezu da ne donose preuranjene sudove o krivici optužene osobe i da štampaju informacije o odbacivanju optužbe ili oslobađanju osobe za koju su ranije objavili da je optužena ili da je suđenje počelo.

Član 11

Zaštita djece i maloljetnika

Novinari ne smiju intervjuisati niti fotografirati djecu mlađu od 15 godina o pitanjima koja se odnose na porodicu djeteta ukoliko roditelji nisu prisutni ili bez dozvole roditelja ili staratelja.

Novine i periodična izdanja oprezno i sa odgovornošću smiju identifikovati djecu mlađu od 15 godina u slučajevima kada su žrtve krivičnih djela. Novine i periodična izdanja ne smiju ni pod kakvim okolnostima identifikovati djecu mlađu od 15 godina koja su umiješana u kriminalne slučajeve kao svjedoci ili optuženi.

Član 12

Reklamiranje i sponzorisanje

Reklame, političke reklame i sponzorisani materijali (članci i dodaci) moraju biti razdvojeni od uredničkog sadržaja i jasno označeni kao ono što jesu.

Sponzorisani materijali moraju jasno ukazivati na izvor sponzorisanja.

Član 13

Povjerljivost izvora informacija

Kad god je to moguće, novinari se trebaju oslanjati na otvorene, identifikovane izvore informacija. Ovakvi izvori trebaju biti pretpostavljeni anonimnim izvorima, čije poštenje i tačnost javnost ne može ocijeniti.

Novinari i njihova izdanja, međutim, imaju obavezu da štite identitet onih koji daju informacije u povjerenju, bez obzira na to da li su ili ne oni izričito zahtijevali povjerljivost.

Član 14 **Autorska prava**

Izdanja mogu koristiti razumne sažetke, sa ograničenim citatima, materijale iz drugih publikacija ili imalaca autorskih prava, bez izričite dozvole da to urade, sve dok je izvor naznačen na odgovarajući način.

Značajna upotreba ili reprodukcija materijala zaštićenog autorskim pravima zahtijeva izričitu dozvolu imaoaca autorskog prava, osim ako takva dozvola nije navedena u samom materijalu.

Član 15 **Interes javnosti**

Interes javnosti u značenju ovog Kodeksa treba biti definisan kao postupak ili informacija kojima je namjera da pomognu javnosti u donošenju vlastitog mišljenja i odluka o pitanjima i događajima, uključujući i napore da se otkriju krivična djela ili ozbiljni prekršaji, te da se spriječi da se javnost zavede nekom izjavom ili postupkom pojedinca ili organizacije.

Član 16 **Žalbe**

Svako izdanje svake publikacije će na prigodnom mjestu sadržati ime, adresu, telefon i, ukoliko je moguće, broj faksa i internet/e-mail adresu odgovornog izdavača i urednika kojima mogu biti upućene žalbe i prigovori.

Urednici i izdavači će osigurati da sve relevantno osoblje bude obaviješteno o ovom Kodeksu. Urednici i izdavači će takođe osigurati da se odredbe ovog Kodeksa u potpunosti poštuju.

Podnositelj žalbe koji tvrdi da je došlo do kršenja ovog Kodeksa će se obratiti izdavaču ili uredniku odgovornom za publikaciju o kojoj se radi.

Ovaj Kodeks je usvojen na sastanku održanom 29. aprila 1999. u Sarajevu.

- Nezavisna unija profesionalnih novinara BiH
- Udruženje novinara Republike Srpske
- Savez novinara Bosne i Hercegovine
- Sindikat profesionalnih novinara Federacije Bosne i Hercegovine
- Nezavisno udruženje novinara Republike Srpske
- Udruga hrvatskih novinara u BiH

Žalbena procedura Vijeća za štampu

1. Vijeće za štampu razmatra pojedinačne žalbe koje se odnose na moguće slučajeve kršenja Kodeksa za štampu.
2. Pravo na pokretanje žalbene procedure ima svako pravno i fizičko lice koje smatra da je prilogom o njemu/njoj povređen Kodeks za štampu.
3. Vijeće za štampu ima pravo da samoinicijativno otvori žalbu, na prijedlog Sekretarijata Vijeća za štampu.
4. Vijeće za štampu ne razmatra anonimne prijave.
5. Vijeće za štampu razmatra žalbu ako redakcija nije reagovala na prvu žalbu.
6. Žalba se može predati koristeći sve dostupne načine komunikacija, s obavezom podnosioca žalbe da u roku od sedam (7) dana od podnošenja žalbe dostavi odštampanu kopiju priloga na koji se žali.
7. Po prijemu žalbe, Sekretarijat Vijeća za štampu analizira dostavljenu žalbu i o njoj obavještava odgovarajuću redakciju. Po potrebi, direktor Vijeća za štampu može tražiti dodatne informacije kako od podnosioca žalbe tako i od odgovarajuće redakcije.
8. Strane su obavezne dostaviti sve poznate informacije Vijeću za štampu po njegovom traženju radi donošenja odgovarajuće odluke utemeljene na potpunom poznavanju slučaja.
9. Sekretarijat po prijemu svih informacija priprema i kompletira slučaj Vijeću za štampu.
10. U slučaju da redakcija odnosno podnosilac žalbe riješe predmet prije održavanja sjednice Vijeća za štampu, Sekretarijat zatvara slučaj uz izričitu obavezu da o njemu obavijesti Vijeće za štampu na njegovoj narednoj sjednici.
11. Sekretarijat Vijeća za štampu može i treba ohrabrivati uspostavu rješenja spora između podnosioca tužbe i odgovarajuće redakcije i prije formalnog zasjedanja Vijeća za štampu ukoliko je to moguće.
12. U slučaju uspjeha ovakve komunikacije, Sekretarijat će kompletirati slučaj i o njemu izvijestiti Vijeće za štampu na prvoj narednoj sjednici.
13. Vijeće za štampu ni u kojem slučaju ne preuzima niti predstavlja zamjenu za bilo koju sudsku instancu. U slučaju da je predmet žalbe već na sudu, Vijeće za štampu može odlučiti da ga razmatra samo u kontekstu eventualnog kršenja Kodeksa za štampu, čime se njegova uloga i završava.
14. Vijeće za štampu može prihvatiti i odbaciti žalbu. Odluke Vijeća za štampu su konačne.
15. U slučaju prihvatanja žalbe, a nakon ustanovljene povrede Kodeksa za štampu Vijeće za štampu zahtijeva objavu takve odluke u mediju koji je prekršio Kodeks u sljedećim rokovima:
 - a) u roku ne kasnijem od sedam (7) dana za dnevne novine;
 - b) u narednom broju za periodične novine, magazine ili časopise.

16. Rad Sekretarijata Vijeća za štampu je javan. Po završetku svake sjednice Vijeća Sekretarijat na odgovarajući način obavještava javnost o svim odlukama i predstavljanim slučajevima Vijeću.
17. Odluke Vijeća za štampu se direktno prosljeđuju i svim ostalim štampanim medijima radi njihove potpune informiranosti, uz mogućnost njihove objave.
18. Vijeće za štampu zadržava pravo da otvori novu proceduru za jednom donesenu odluku u pojedinačnom predmetu, u slučaju naknadne prezentacije do tada nepoznate(ih) informacija ili dokaza. U takvim slučajevima, Sekretarijat Vijeća za štampu obavještava drugu stranu u sporu, dostavlja nove dokaze i traži njeno izjašnjenje.
19. Vijeće za štampu zadržava pravo da u vanrednim slučajevima, uz saglasnost većine članova Vijeća za štampu formira posebno manje tijelo od svojih članova, koji će uz saradnju Sekretarijata dodatno i detaljno obraditi takve slučajeve.
20. Vijeće za štampu čuva i čini na zahtjev pojedinca dostupnim sve svoje slučajeve od početne žalbe do konačne Odluke Vijeća